

BAK KLÁRA

Agrárjogi Tanszék

Témavezető: dr. Réti Mária habil. egyetemi docens

ÁLLATVÉDELEM – NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK

Az emberiség felismerve a XX. század második harmadától kezdődően azt, hogy a gazdaságok, társadalmak fejlődése mellett a környezetünk megfelelő szintű fenntartása, a jövő nemzedékek számára épségben történő megőrzése kulcskérdés, egyre erőteljesebb figyelmet kíván szentelni a környezetvédelemnek és azon belül az állatvédelemnek is. A biológiai sokféleség fenntartása a gazdasági, társadalmi, kultuális fenntarthatóság mint célkitűzések mellett alapvető kérdés.¹ Jelen dolgozat célja átfogóan bemutatni azokat a nemzetközi egyezményeket, amelyek az állatvédelem szabályozása szempontjából fundamentálisnak tekinthetők.

I. A Ramsari egyezményről

A nemzetközi egyezmények közül kiemelendő többek között az 1971. február 2-án ratifikált és 1975. december 21-én hatályba lépett „A nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen mint a vízimadarak tartózkodási helyéről” szóló Egyezmény, a Ramsari Egyezmény² (a továbbiakban: Ramsari Egyezmény). Jelenleg az egyezménynek 169 ország a tagja, köztük Magyarország is. Magyarország az egyezményt 1979-ben írta alá, majd az 1993. évi XLII. törvénnyel hirdette ki.³ Hazánkban 29 vizes élőhely, 204.000 ha területtel minősül a Ramsari egyezmény hatálya alá tartozó területnek.⁴

Az egyezmény célja a vizes élőhelyek és a vízi madarak védelmének elősegítése államok közötti intézményi és jogi keret révén. Fontos hangsúlyozni azt, hogy az egyezménynek a természetvédelmi vonatkozásán túl kiemelendő az állatvédelemben, konkrétan a vízimadarak védelmében játszott jelentősége. A vízi madárfajok megőrzésének, védelmének is

¹ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés elősegítésében játszott szerepéről lásd: Faragó 2016.; Réti 2016: 18-22.

² Angol elnevezése: Convention on „Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat”; német címe: Übereinkommen über „Feuchtgebiete, insbesondere als Lebensraum für Wasser- und Watvögel, von internationaler Bedeutung”. A Ramsari Egyezmény két alkalommal, 1982-ben és 1987-ben kiegészítésre került. Az egyezmény hatályos szövege megtalálható angol, spanyol, francia és német nyelven: <https://www.ramsar.org/document/present-text-of-the-convention-on-wetlands> (2018. 06. 30.)

³ A kihirdetett törvény egységes szerkezetben tartalmazza a Ramsari Egyezményt és annak 1982. évi és 1987. évi módosításait.

⁴ Az adatokról lásd: <http://www.termeszetvedelem.hu/ramsari-egyezmeny> (2018. 06. 30.)

elengedhetetlen feltétele ugyanis az, hogy megfelelő élőhelyük biztosított legyen. Abban az esetben pedig, ha vándorló vízimadárról van szó, a vándorlással érintett országok együttműködve képesek hatékonyan megvalósítani az adott madárfaj védelmét, mindegyik országban biztosítva a megfelelő élőhelyet. A Ramsari Egyezmény Preambuluma a vizes élőhelyek és a vízimadarak védelme tekintetében komplex szemléletet tükröz. Az egyezmény kiindulópontként rögzíti ugyanis azt, hogy a vizes élőhelyek összetett funkciót látnak el, gazdasági, kulturális, tudományos szempontból is pótolhatatlan, különös értéknek minősülnek, és védelmük alapvető kulcsát jelenti a vízi madarak megóvásának, megőrzésének.

Fel kell hívni a figyelmet a Preambulum további lényeges megállapítására is. A Preambulum a vándorló vízimadarak tekintetében deklarálja, hogy azon tulajdonságukra figyelemmel, miszerint élőhelyeik több ország határát ívelik át, nemzetközi vagyonnak minősülnek. Álláspontunk szerint ez a deklaráció alapvető jelentőségű a vízi madarak tekintetében, hiszen nemzetközi vagyoni minőségük adja indokoltságát a nemzetközi viszonylatú védelmi hálózat kiépítésének, ami a Ramsari egyezmény célja.

A Ramsari egyezmény tárgyi hatályát az 1. cikk határozza meg akként, hogy definíciót tartalmaz a „vadvíz”-ről, mint az egyezmény alapján védelemben részesítendő élőhelyről és a „vízimadár”-ról. Az 1. cikk 1. bekezdése értelmében vadvizek *„azok az akár természetes, akár mesterséges, állandó vagy ideiglenes mocsaras, ingoványos, tőzeglápos vagy vízi területek, amelyeknek vize állandó vagy áramló édesvízű, felsós vagy sós, ideértve azokat a tengervízű területeket is, amelyek mélysége apálykor a hat métert nem haladja meg.”* A vízimadár fogalmát illetően pedig az 1. cikk 2. bekezdés azt rögzíti, hogy az a madár, amely a vadvíztől ökológiailag függésben van. Észlelhető mindkét definícióból, hogy azok keretjellegek, figyelemmel az egyes országok eltérő természetföldrajzi, ökológiai sajátosságaira és az ökoszisztémát illető adottságaikra.

A ratifikációval az aláíró államok arra kötelezik magukat a 2. cikkben foglaltak szerint, hogy meghatározzák, mely vadvizek felvételét tartják szükségesnek a Ramsari egyezmény alapján működő *„Nemzetközi Jelentőségű Vadvizek Jegyzéké”*-be (a továbbiakban: Jegyzék). Érdemes kiemelni tehát azt, hogy az egyezmény az aláíró államok kompetenciájába utalja annak eldöntését, egy adott terület, amely vadvíznek minősül, bekerüljön-e a Jegyzékbe vagy sem. Lényeges azonban utalni arra, hogy az egyezmény zsinórvezetőként a 2. cikk 2. bekezdésben rögzít bizonyos szempontokat a kiválasztáshoz. Az említett rendelkezés szerint a vadvizek nemzetközi, ökológiai, botanikai, zoológiai, limnológiai és hidrológiai jelentőségének vizsgálata szükséges annak eldöntése során, hogy az adott terület a Jegyzékbe felvételre kerüljön vagy sem. Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy a 2. cikk prioritizációt is tartalmaz. A 2. cikk 2. bekezdés második fordulata értelmében ugyanis elsősorban azokat vadvizeket kell az aláíró államoknak a Jegyzékbe történő felvételre indítványozni, amelyek a vízimadarak szempontjából nemzetközileg fontos vadvizeknek tekintendők. A vadvízi terület határait az államoknak pontosan meg kell jelölniük.⁵ Konkrét, a ratifikáló államot köti kötelezettségként szerepel a Jegyzékbe történő felvételt illetően az, hogy az egyezményhez

⁵ Ramsari egyezmény 2. cikk 1 bekezdés

csatlakozó államnak legalább egy vadvízterületet meg kell jelölnie a Jegyzékbe történő felvétel céljából.⁶ További területeket a Jegyzékbe az államok a 2. cikk 5. bekezdés értelmében természetesen felvehetnek, lényeges azonban, hogy a Jegyzékből való törlés, vagy a Jegyzékben szereplő vadvíz területének csökkentése – álláspontunk szerint helyesen – feltételhez kötött. A feltétel szigorú és az absztrakció magasabb szintjén megfogalmazott. A Jegyzékből való törlés, vagy az abban szereplő terület csökkentése „*jelentős állami érdekből*” történhet meg. Figyelemmel arra, hogy az egyezmény kifejezett célja a vándorló vízi madarak megóvása, a Jegyzékbe történő felvétel során és a már abban szereplő területek módosításakor ezt a célkitűzést az államoknak alapvető szempontnak kell tekinteni.

Az egyezményben megfogalmazott védelmi hálózat hatékony működése érdekében a 8. cikk 2. bekezdése nemzetközi viszonylatú irányítási, koordinációs és tájékoztatási feladatokat telepít egy szervezetre, az úgy nevezett „*állandóan működő irodá*”-ra. Az állandóan működő iroda feladatait a 8. cikk 1. bekezdés felhatalmazása alapján a Természet és a Természeti Erőforrások Védelmével Foglalkozó Nemzetközi Szövetség⁷ látja el. Az irányítási rendszer célja, hogy a Ramsari egyezmény alapján működő védelmi hálózat megfelelő információcserével, a változásokra reagálni képes módon működjön.

Abból a célból pedig, hogy az egyezményhez csatlakozott államoknak legyen lehetősége a közös döntéshozatalra, kölcsönös párbeszédre, a közvetlen kommunikációra, így például a Jegyzék bővítésének és megváltoztatásának megvitatására⁸, az egyezményben megfogalmazottak megfelelő végrehajtásának elősegítése érdekében, a 6. cikk 1. bekezdés alapján legalább háromévente összehívandó a Szerződő Felek Konferenciája. A Szerződő Felek Konferenciája, mint döntéshozó szerv kompetenciájába tartozó konkrét tárgyköröket a 6. cikk 2. bekezdés tartalmazza.

A Ramsari egyezmény főbb rendelkezéseit illetően a 4. cikk ismertetése is elengedhetetlen. Itt arról van szó ugyanis, hogy a szerződő államoknak az 1. cikkben definiált vadvizek fenntartása érdekében a vadvíznek minősülő területeket védetté kell nyilvánítani és felügyeletüket biztosítani kell függetlenül attól, hogy a Jegyzékben az adott terület szerepel-e vagy sem. Nemzeti feladat továbbá a Ramsari egyezmény alapján az is, hogy a föld- és a talajvédelem hazai szabályai az egyezménnyel harmonizáljanak.⁹

II. A Bonni egyezményről

„*A vándorló, vadon élő fajok védelméről*” szóló 1979. június 23-án kelt Bonni egyezmény¹⁰ (a továbbiakban: Bonni egyezmény) célja kifejezetten azoknak az állatfajoknak a védelme,

⁶ Ramsari egyezmény 2. cikk 4. bekezdés

⁷ A szervezet angol elnevezése: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources; német elnevezése: Internationale Union für die Erhaltung der Natur und der natürlichen Hilfsquellen.

⁸ Ramsari egyezmény 6. cikk 2. bekezdés

⁹ A magyar földvédelmi szabályozás elemzéséről lásd: Réti 2017.

¹⁰ Angol elnevezése: Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals; német elnevezése: Übereinkommen zur Erhaltung wandernder wildlebender Tierarten

amelyek vándorolnak és így populációjuk nagyobb veszélynek van kitéve. A Bonni egyezmény lehetőséget biztosít arra, hogy bármely vándorló, vonuló állatfaj az egyezményben foglalt feltételek teljesülése esetén védelemben részesüljön. Az egyezménynek 126 ország a tagja, hozzávetőlegesen 4000-6000 állatfaj védett az egyezmény szerint, így például a költöző madarak vagy bizonyos halfajok.¹¹ Magyarország 1983-ban csatlakozott a Bonni egyezményhez, és még ebben az évben hatályba is léptette az egyezményt. Az egyezmény az 1986. évi 6. törvényerejű rendelettel került kihirdetésre.

A Bonni egyezmény célja, hogy összehangolt védelemre biztosítson lehetőséget világviszonylatban a vándorló vadon élő fajok számára. Az egyezmény Preambuluma – hasonlóan a Rasmari egyezmény Preambuluma szemléletéhez – a vándorló fajok védelmének indokoltságát tágabb kontextusba helyezve fogalmazza meg. A Preambulum elsőként utal arra, hogy a vadon élő állatok általában véve a Föld természetes rendszerének pótolhatatlan és alapvető részét jelentik és különös értéknek számítanak például ökológiai, természetvédelmi, genetikai, de oktatási, illetve kulturális szempontból is. Kiemelendő továbbá az is, hogy a Preambulum az államok feladatául deklarálja a vadon élő vándorló fajok megőrzését, mégpedig akként, hogy az egyes államok a tevékenységüket e téren egybehangolják. Figyelemmel a Preambulumban foglaltakra, az egyezmény II. cikkében a szerződő államok alapelveket is megfogalmaztak az együttműködésük elősegítéséhez. Az egyezményben részes államok a II. cikkben deklarálták a fontosságát az együttműködésnek, valamint a célszerű és szükséges lépések megtételének, különösen azon vándorló fajok esetében, amelyek védelemre szorulnak. Szükségesnek nyilvánítja az egyezmény olyan preventív intézkedések megtételét is, amelyek arra irányulnak, hogy egy vándorló faj ne legyen veszélyeztetett, a kipusztulástól fenyegetett. Az „Alapelvek” között deklarálták továbbá azt is, hogy a részes államok elősegítik, támogatják a vándorló fajok kutatását. A védelem tekintetében az Alapelvek címszó alatt az is kifejezésre jut, hogy a részes államok különösen törekszenek a veszélyeztetett fajok azonnali védelmére, a kedvezőtlen helyzetben lévő vándorló fajok megóvásáért pedig megállapodásokat kötnek. Az „Alapelvek” ismertetéséből is kitűnik, hogy az egyezmény különbséget tesz az egyes vándorló fajok között, mégpedig a veszélyeztetettségük mértéke alapján. Erre a későbbiekben visszatérünk.

A Bonni egyezmény szabályozási rendszere logikusan felépített. Az I. cikk értelmező rendelkezéseket tartalmaz, amelyek elősegítik az egyezményben foglalt védelmi rendszer hatékony kialakítását és működtetését. A meghatározások közül az egyezmény értelmezése szempontjából kiemelendő a „*vándorló faj*” fogalma. Minden olyan faj ugyanis, amely megfelel a fogalomban szereplő kitételeknek, az egyezmény alapján védelmet élvezhet az egyezményben foglalt feltételek fennállása esetén. Vándorló fajnak minősül az egyezmény I. cikk 1. bekezdés a) pontja értelmében „*a vadon élő állatok bármely fajának vagy kisebb rendszertani egységének teljes populációja vagy a populáció bármely földrajzilag elkülönülő része, amelynek tagjai (egyedei) bizonyos időszakonként és előre jelezhetően egy vagy több államhatáron áthaladnak.*”

¹¹ Az adatokról lásd: <https://www.cms.int/en/parties-range-states>; (2018. 07. 01.)
<https://www.bfn.de/themen/artenschutz/regelungen/wandernde-tierarten.html> (2018. 07. 01.)

További megemlíthető fogalom, amelyet az egyezmény értelmez is, „a vándorló faj védelmének helyzete”.¹² A vándorló faj védelmének helyzete a vándorló fajok egyezmény szerinti besorolásának szempontját meghatározó gyűjtőfogalom. A besorolás alapja az, hogy milyen olyan hatások érik az adott fajt, amelyek hosszú távon befolyásolhatják előfordulását, illetve elterjedését, azaz – ahogyan arra már az Alapelvek körében utaltunk –, mennyire veszélyeztetett az adott faj.¹³ A Bonni egyezmény védelmi szabályozási rendszere ugyanis akként épül fel, hogy függelékekhez kapcsolódóan differenciálja a védelem mértékét. A különbségtétel alapja pedig a vándorló faj védelmi helyzetének állapota. A vándorló faj védelmének helyzete a I. cikk 1. bekezdésének b)-e) pontja alapján a háromféle lehet: kedvező; kedvezőtlen, de védelemmel jelentős mértékben kedvezőbb helyzetbe kerülő; vagy veszélyeztetett¹⁴.

A veszélyeztetett fajok az egyezmény I. Függelékében¹⁵, a kedvezőtlen helyzetben lévő fajok, illetve a védelemmel jelentős mértékben kedvezőbb helyzetbe kerülő fajok a II. Függelékben szerepelnek.¹⁶ Abban az esetben pedig, ha a vándorló faj védelmének helyzete kedvező, nincsen szükség az egyezmény szerinti függelékbe besorolásba.

A harmadik, az egyezmény értelmezéséhez alapvetően szükséges további kifejezés, az „Elterjedési terület”¹⁷. Az „Elterjedési terület” minden olyan szárazföldi területet és vizet magában foglal, ahol egy bizonyos vándorló faj él, ideiglenesen tartózkodik, illetve amelyen bármikor áthalad vagy átrepül a szokásos vándorlási útvonalat követve. A veszélyeztetett, azaz az I. Függelékbe tartozó fajok esetében az elterjedési területen lévő államoknak törekedniük kell az adott faj azon élőhelyeinek megőrzésére, helyreállítására, amelyek a kipusztulás elhárítása szempontjából relevánsak. Erőfeszítéseket kell tenniük továbbá az érintett államoknak az olyan tényezők megszüntetésére, kiküszöbölésére, illetve az olyan káros hatások megelőzésére, amelyek gátolják a faj vándorlását. Törekedniük kell továbbá arra, hogy az érintett országok megakadályozzák, csökkentsék azokat a tényezőket, amelyek az adott fajt veszélyeztetik vagy valószínűleg veszélynek teszik ki.¹⁸ Hangsúlyozni szükséges továbbá azt, hogy a III. cikk 5. bekezdése értelmében az elterjedési területet érintő államoknak főszabály szerint kötelessége megtiltani az I. Függelékbe tartozó fajok zsákmányolását.

A II. Függelékbe tartozó fajok esetében a szabályozás enyhébb. Az elterjedési területtel érintett államoknak iparkodniuk kell megállapodást kötni az adott faj helyzetének javítása, a kedvező védelmi helyzet visszaállítása érdekében.¹⁹

Az egyezményben foglaltak gyakorlati megvalósításának elősegítése céljából – hasonlóan a Ramsari egyezményben foglaltakhoz – a Bonni egyezmény is tartalmaz szervezeti

¹² Bonni egyezmény I. cikk 1. bekezdés b) pont

¹³ Uo.

¹⁴ Bonni egyezmény I. cikk 1. bekezdés e) pontja szerint az a vándorló faj veszélyeztetett, amelyet kihalás, kipusztulás fenyeget az elterjedési területe nagy részén vagy egészén.

¹⁵ Bonni egyezmény III. cikk 1. bekezdés

¹⁶ Bonni egyezmény IV. cikk 1. bekezdés

¹⁷ Bonni egyezmény I. cikk 1. bekezdés f) pont

¹⁸ Bonni egyezmény III. cikk

¹⁹ A megállapodások megkötésére az egyezmény V. cikke iránymutatásokat tartalmaz.

szabályokat. A Bonni egyezmény három szervet rögzít, és határoz meg rájuk vonatkozóan rendelkezéseket. A három szerv a következő: Felek konferenciája, Tudományos Tanács, Titkárság. A Felek konferenciája az egyezmény döntéshozó szerve, amely az egyezmény pénzügyi szabályait állapítja meg és ellenőrzi, valamint jóváhagyja a költségvetést. A Felek konferenciájának feladata továbbá áttekinteni az egyezményben foglaltak végrehajtását.²⁰ Lényeges feladata az is, hogy akár rendes, akár rendkívüli ülésén módosíthatja az I. és a II. Függelékét. A Tudományos Tanács feladata a tudományos ügyekben történő állásfoglalás. A Tudományos Tanács tagjai szakértők. A harmadik szerv, a Titkárság pedig az operatív, ügyviteli mindennapos feladatokat látja el, segítve a Felek konferenciája és a Tudományos Tanács munkáját is.

III. A Berni egyezményről

„Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről” szóló egyezmény, azaz a Berni egyezmény²¹ (a továbbiakban: Berni egyezmény), az Európa Tanács égisze alatt született 1979-ben, majd 1982-ben lépett hatályba. Az 51 részes állammal²² rendelkező Berni egyezmény regionális szintű megállapodás, ahogyan az az elnevezéséből is kitűnik. A megállapodás főként az európai térségre koncentrálódik néhány afrikai ország tagsága mellett, és lényeges utalni arra is, hogy az Európai Unió maga is tagja a Berni egyezménynek. Európai országokon kívül azonban az egyezmény nyitott más kontinensek országai irányába is, elősegítendő, hogy a vándorló, vonuló fajok a migrációs útvonaluk egészén, minden szaporodó, táplálkozó és pihenőhelyükön védelmet élvezzenek. A Berni egyezményen alapulva az érintett területeken kialakult egy ökológiai hálózat, az úgy nevezett ASCI területek hálózata, más néven „Smaragd-hálózat”²³. Magyarországon az „1990/7. sorszámu nemzetközi szerződés a környezetvédelmi minisztertől” foglalja magában a Berni egyezmény hatályos szövegét.

Az 1. cikk az egyezmény céljaként két, egymással összefüggő célkitűzést határoz meg: egyrészről a vadon élő állat- és növényfajok és élőhelyeik védelmét, különös tekintettel a veszélyeztetett és sebezhető fajok, ideértve a vonuló fajok és azok élőhelyeinek védelmére is, másrészről pedig a védelem érdekében az országok közötti együttműködés elősegítését. A Berni egyezménnyel kapcsolatosan lényeges hangsúlyozni azt, hogy tárgyi hatálya a vándorló állatfajokon túl kiterjed minden vadon élő állatra, illetve a vadon élő növényekre is. Az

²⁰ A Felek konferenciájának feladatairól lásd részletesen: Bonni egyezmény VII. cikk 5. bekezdés a)-h) pontjait.

²¹ Angol elnevezése: Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats - Bern Convention; német elnevezése: Übereinkommen über die Erhaltung der europäischen wildlebenden Pflanzen und Tiere und ihrer natürlichen Lebensräume.

²² Az adatokat lásd: A német Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit honlapját. <https://www.bmu.de/themen/natur-biologische-vielfalt-arten/artenschutz/internationaler-artenschutz/berner-konvention/> (2018. 07. 01.) Az adat a 2013. májusi állapotot mutatja.

²³ Német elnevezéssel: „Smaragd-Netzwerk”; angolul az elnevezése az érintett területeknek: „Areas of Special Conservation Interest” rövidítve: ASCI. Az Európai Unió Natura 2000 területei ennek a hálózatnak szintén részei.

említett célok érdekében az egyezmény 2. és 3. cikke szerint a szerződő államok megfelelő intézkedéseket eszközölnek a vadon élő állat- és növényfajok populációinak fenntartására és szinten tartására, valamint törekszenek fejleszteni nemzeti természetvédelmi politikájukat különös figyelemmel a veszélyeztetett, a sebezhető és az őshonos fajok védelmére. Hasonlóan a Bonni egyezményhez, a Berni egyezmény is rendelkezik arról, hogy a részes államok elősegítik az oktatást és az információátadást a vadon élő fajokkal kapcsolatosan. Álláspontunk szerint kifejezetten helyes ez a szemlélet, ugyanis az ismeretterjesztés nagy segítségre lehet abban, hogy a vadon élő állat- és növényfajokra, mint értékes kincsekre és védendő értékekre tekintsünk, azok védelmének fontosságát megértsük.

A Berni egyezmény a védelmi szabályozás rendszerét illetően is sok hasonlóságot mutat a Bonni egyezménnyel, ugyanis – miként azt a Bonni egyezmény is teszi –, a Berni egyezmény is függelékekbe sorolja a védendő fajokat. Konkrétan három függelék határozza meg a védendő fajokat. Az I. Függelékben szerepelnek a fokozottan védett növényfajok, a II. Függelékbe a fokozottan védett állatfajok, a III. Függelékbe pedig a védett állatok kerülnek. Abban az esetben, ha egy vadon élő növényfaj benne van az I. Függelékben, szándékos szedése, gyűjtése, vágása, gyökerestől történő kiásása az 5. cikk értelmében tilos. A szerződő felek továbbá megfelelően tiltják az egyezmény alapján az említett növényfajok birtoklását, valamint eladását is.²⁴ Az I. Függelékbe tartozik például a Szicíliai jegenyefenyő.

A II. Függelékbe tartozó, fokozottan védett állatfajok ugyancsak különös védelemben részesülnek az egyezmény 6. cikke alapján. Tilos az említett állatfajok szándékos befogása és tartása, illetve a szándékos elpusztításuk összes formája, a szaporodó és pihenőhelyeik szándékos rongálása, illetve elpusztítása. Tiltott továbbá a II. Függelékbe tartozó vadon élő állatoknak a szándékos megzavarása, különösen a szaporodási, ivadéknevelő és téliálom-időszakokban, amennyiben a megzavarás jelentősnek bizonyul a Berni egyezmény céljainak szempontjából. Tojásuk szándékos elpusztítása vagy kiszedése, illetve birtoklása még kifűjt állapotban sem megengedett. Hangsúlyozni kell továbbá, hogy főszabályként ugyancsak tilos a II. Függelékben szereplő vadon élő állatok akár élő, akár holt állapotban történő birtoklása és belső kereskedelme. A II. Függelékbe számos vadon élő állatfaj beletartozik, ilyen például a tigris, a vörös gém vagy az algériai sün.

A III. Függelékben szereplő állatok esetében a szabályok enyhébbek az előzőekhez képest. Az egyezmény 7. cikke szerint a szerződő államok megfelelő jogi és adminisztratív intézkedéseket tesznek a III. Függelékbe felvett vadon élő állatfajok védelmének biztosítása érdekében. A szabályozások az említett cikk értelmében a felsorolt védett állatok „kihasználására” vonatkoznak. Így például a részes államok az adott fajok kihasználását tilalmi időszakokkal korlátozzák, tiltják egyes fajok időszakos vagy helyi szintű kihasználását, ha célszerűnek minősül ez a korlátozás a kielégítő populációs szintek helyreállítása érdekében. További lényeges korlátozó szabály az is, hogy az egyezmény 7. cikk 3. bekezdés c) pontja értelmében a szerződő államoknak rendelkezni kell a III. Függelék vadon élő állatfajainak élő vagy holt állapotban történő kereskedelméről, eladási célú tartásáról, szállításáról vagy eladásra való felajánlásáról is. A Függelékbe tartozik például a

²⁴ Berni egyezmény 5. cikk

havasi nyúl, illetve a hermelin. Kiemelendő, hogy az egyezmény szerint az érintett államok összehangolják az erőfeszítéseiket a II. és III. Függelékben szereplő vonuló-vándorló fajok védelmét illetően, mint például a költöző madarak vagy bizonyos lazacfajok.²⁵

Lényeges utalni e körben továbbá arra, hogy a három függelék mellett rendelkezik a Berni egyezmény egy negyedikkel is. A IV. Függelék olyan eszközöket és módszereket tartalmaz, amelyek az elpusztítás, a befogadás és az egyéb formában történő kihasználás során tiltottak. Tiltottnak minősül például emlősök esetén a hurok, a mérgezés vagy a mérgezett csalétek használata, illetve a gázosítás és a kifüstölés, madarak esetén pedig például a mesterséges fényforrások alkalmazása.²⁶

A Berni egyezményben foglaltak végrehajtása céljából az egyezmény 13. cikke alapján a részes államok Állandó Bizottságot hoznak létre, amelyben képviseltethetik magukat küldöttekkel. A küldöttségeknek 1-1 szavazata van. Az Állandó Bizottság feladata az egyezmény végrehajtásának figyelemmel kísérése.²⁷ Az Állandó Bizottság vizsgálja, hogy szükséges-e a függelékeket módosítani, áttekinti az egyezmény végrehajtásáról szóló nemzeti jelentéseket, átfogó munkaprogramot dolgoz ki.²⁸ Az egyezményhez kapcsolódó titkársági, operatív feladatokat pedig az Európa Tanács Titkársága látja el.

IV. A Washingtoni egyezményről

„A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről” szóló Washingtoni Egyezmény – CITES²⁹ (a továbbiakban: Washingtoni egyezmény) 1973-ban jött létre, majd 1975-ben lépett hatályba³⁰. 183 állam részese az egyezménynek, körülbelül 5.800 állatfaj és 30.000 növényfaj tartozik az egyezmény hatálya alá.³¹ Magyarországon az egyezmény hatályos változatát a 2003. évi XXXII. törvény³² hirdette ki.

A Washingtoni egyezmény célja a Preambulumában foglaltak szerint megőrizni és megvédeni a vadon élő állatfajokat és növényfajokat a nemzetközi kereskedelmük szabályozásán keresztül. Az egyezmény alapján szabályozott a hatálya alá tartozó vadon élő állatok, növények és belőlük készült termékek kereskedelme.

²⁵ Berni egyezmény 10. cikk

²⁶ Berni egyezmény IV. Függelék

²⁷ Berni egyezmény 14. cikk

²⁸ Uo.

²⁹ Angol elnevezése: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora; német elnevezése: Übereinkommen über den internationalen Handel mit gefährdeten Arten freilebender Tiere und Pflanzen.

³⁰ Az adatokról lásd: http://www.wwf.de/fileadmin/fm-wwf/Publikationen-PDF/WWF_Was_ist_CITES.pdf (2018. 07.01.)

³¹ Az adatokról lásd az egyezmény hivatalos honlapját: <https://www.cites.org/eng/disc/parties/index.php> ; <https://www.cites.org/eng/disc/species.php> (2018.06. 30.)

³² A törvény teljes címe: „A Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről” szóló 2003. évi XXXII. törvény. Magyarországnak az egyezményhez való csatlakozását követően az 1986. évi 15. törvényerejű rendelet hirdette ki az egyezményt, amely 2003. június 23-ig volt hatályban.

A Washingtoni egyezmény a korábbiakban részletezett egyezményekhez hasonlóan ugyancsak függelékekhez kapcsolja a különböző mértékű védelmi szabályokat. Az I. Függelék magában foglalja azokat a kipusztulással fenyegetett fajokat, amelyeket a kereskedelem érint, illetve érinthet. Az ebbe a függelékbe tartozó fajok példányainak kereskedelmét további veszélyeztetésük megakadályozása érdekében a szerződő államoknak különösen szigorúan kell szabályoznia, kereskedelmüket csak rendkívüli körülmények között szabad engedélyeznie az egyezmény II. cikk 1. bekezdése értelmében. Ide tartozik például az elefánt és a tigris.³³ A II. Függelékbe azok a fajok tartoznak, amelyeket jelenleg nem fenyeget feltétlenül kipusztulás, de szabályozás hiányában ez bekövetkezhet. Ebben a függelékben vannak továbbá azok a fajok is, amelyeknek kereskedelmét a szabályozással hatékony ellenőrzés alá kívánják vonni a szerződő államok. Példaként szolgálnak erre bizonyos papagájok, hüllők.³⁴ A ezeknek a fajoknak a kereskedelme CITES-engedéllyel lehetséges. A III. Függelék azokat a fajokat tartalmazza, amelyeknek meghatározott országban élő állománya veszélyeztetett, de a hatékony védelemhez szükség van nemzetközi együttműködésre, a kereskedelem káros hatásaitól való védelemre. Az egyezmény a III-VII. cikkeken a kereskedelemre vonatkozó részletszabályokat rögzíti függelékenként önálló előírásokkal.

Figyelemmel arra, hogy az Európai Unió is tagja az egyezményeknek, önálló jogszabályt bocsátott ki az egyezményben foglaltak végrehajtása érdekében. Az Európai Unió Tanácsának a 338/97/EK rendelete (1996. december 9.) „a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről”³⁵ szabályozza a közösségi jog szintjén a veszélyeztetett vadon élő állatok és növények kereskedelmét.

Hasonlóan a korábbiakban említett egyezményekhez a Washingtoni egyezményben foglaltak végrehajtását is különböző szervek működése segíti elő. Részes Felek Konferenciájának nevezi az egyezmény a döntéshozó szervet, amely legalább két évente ülésezik a XI. cikk szerint. Az ügyviteli feladatokat pedig a Titkárság látja el a XII. cikkben foglaltak alapján.

V. A Biológiai Sokféleség Egyezményről

A Biológiai Sokféleség Egyezmény³⁶ megkötésére 1992-ben, Rio de Janeiróban került sor, majd egy évvel később, 1993-ban az egyezmény hatályba is lépett. Magyarország az egyezményt az 1995. évi LXXXI. törvénnyel hirdette ki. Jelentősége az egyezménynek, hogy a teljes élővilág védelmére irányul.³⁷

³³ Példákra lásd: <http://www.cites.hu/cites.html> (2018. 06. 30.)

³⁴ Uo.

³⁵ A rendeletet 2014-ben módosította a Tanács 1320/2014. EU Rendelete.

³⁶ Angol elnevezése: Convention on Biological Diversity; német elnevezése: Übereinkommen über die biologische Vielfalt.

³⁷ Az egyezményről lásd: Paulovics 2002. 170-175., különösen: 174.; Paulovics 2004. 82-84.

Az egyezmény célját, amely kifejezetten komplex, az 1. cikkelyben a következők szerint fogalmazták meg: „a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, a genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos elosztása, beleértve a genetikai erőforrásokhoz való megfelelő hozzáférhetőséget, a vonatkozó technológiák megfelelő átadását – az ezen erőforrásokkal és technológiákkal kapcsolatos minden jog figyelembevételével – és a megfelelő pénzeszközök biztosítását.”

Az említett összetett célkitűzés megvalósítása érdekében az egyezményben részes államok feltételeiknek és képességeiknek megfelelően nemzeti terveket, stratégiákat és programokat dolgoznak ki a 6. cikkely értelmében. A védelem az egyezmény 8-9. cikkelyei szerint kétfajta lehet: *in-situ* és *ex-situ*. Az *in-situ* védelem azt jelenti, hogy a természetes környezetében részesül védelemben az adott populáció, ökológiai rendszer, természetes élőhely. Az *ex-situ* védelem pedig a természetes élőhelyen kívüli megőrzését jelenti a biológiai sokféleség komponenseinek.

Hasonlóan a korábbi egyezményekben foglaltakhoz, meg kell említeni az egyezményt működtető szervezeti rendszert. A Felek Konferenciája minősül az egyezmény értelmében a döntéshozó szervnek, a Titkárság pedig az ügyintéző szervnek.

Lényeges arra is rámutatni, hogy a Biológiai Sokféleség egyezmény szintén hangsúlyozza a kutatás, az oktatás és az ismeretterjesztés jelentőségét az állatok, a növények és természetes környezetük védelmének hatékony elősegítése érdekében.

Zárásgondolat

A bemutatott nemzetközi egyezmények olyan célkitűzéseket foglalnak magukban, amelyek hatékony megvalósítása garanciális jelentőségű a biológiai sokféleség jövő nemzedék számára történő megőrzése szempontjából. Cél az, hogy az egyezményekben megfogalmazottak a gyakorlatban minél erőteljesebben érvényesüljenek, ez álláspontunk szerint mindannyiunkon múlik.

Felhasznált irodalom

Faragó Tibor: Világunk 2030-ban: a nemzetközi együttműködés új egyetemes programjának előzményei, lényege és értékelése. (Our world in 2030: historical background, essence and critical evaluation of the new universal programme of international cooperation), *Külügyi Szemle* 15/(2), 2016. 3-24. o.

Paulovics Anita: Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében. Virtuóz Kiadó, 2002.

Paulovics Anita: Állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében. *Magyar Jog*, 51. évf., 2004. évi 2. szám, 82- 92.o.

Réti Mária: A föld- és talajvédelem jogi szabályozása; a szabályozás komplexitása, fő jellemvonásai. ELTE ÁJK, Jubileumi Konferencia kötet, (megjelenés alatt) kézirat megtalálható: ELTE ÁJK Agrárjogi Tanszék, 2017.

Réti Mária: GLOBALIZÁCIÓ – FENNTARTHATÓSÁG: A szövetkezeti forma előnyeiről, a szövetkezetek eredményeiről, a szövetkezeti jog jelentőségéről. *Szövetkezés* 2016/1. szám, 2016. 18-40. o.

ANIMAL PROTECTION – INTERNATIONAL CONVENTIONS

Since the second third of the 20th century mankind has been paying an emphasized attention to environmental protection and within that to animal protection. Sustaining our environment for the next generation in a properly manner is a key issue. The analysis demonstrates five international conventions: Ramsar Convention, Bonn Convention, Bern Convention, Washington Convention, and the Convention on Biological Diversity. All of them have a fundamental role in animal protection. Ramsar Convention provides international platform for international cooperation and national action and for the conservation and wise use of wetlands and their resources. Bonn Convention ensures a global framework for the conservation and sustainable use of migratory animals and their habitats. Bern Convention deals with the protection of European Wildlife and nature habitats. Washington Convention protects endangered plants and animals. Convention on Biological Diversity deals with the protection of the whole wildlife.